

XIII

«Бодай ти, сонце, не зійшло ніколи,
На мій страшний упадок не гляділо!
Бодай ти, земле, ще сю ніч запала
В безодню темну, щоб ти не носила
На собі мого лютого нещастя!» —
Отак ридав і кляв свою недолю
Цар Гарісчандра, цар колись, тепер
Чандал-невольник, у чандалській хаті
Ночуючи сю першу ніч.

Та сонце
Зійшло, збудивсь чандал і перед себе
Прикликав Гарісчандру.

Ч а н д а л

Слухай, синку!
Пора тобі за діло приніматься.
Робота жде тебе не так-то й мудра,
Та й не важка. Отам на кладовищі
Стоїть колиба, се віднині буде
Твоя домівка. Станеш ти у мене
При трупах за помічника. День в день
Ти будеш ждять на свіжі трупи, будеш
Допомагать, як будуть їх палити,
І будеш з них зніматн покривала
І сорочки. Се буде наш заробок.
Із нього шоста часть — царю податок,
Три часті йдуть для мене, дві тобі.

Отак його напутивши, чандал
Завів його під браму кладовища,
Де з бамбукових тик, пальмовим листям
Покрита, в тіні дерева стояла
Колиба. В ній по давнім сторожі
Лежала з шкур шакалових одежа.

Отсю надів на себе Гарісчандра,
У праву руку гак узяв, котрим
В огонь волочать голі трупи, в ліву
Довжезну тику, на котрій від вітру
Тріпалася червона хоруговка,
І на кладовище пішов до діла.

Страшений вид йому там показався.
К полудню від Варанасі святого
Стелилася широка рівнина,
Обкопана ровом, пальмовим лісом
Відділена від міста. Лиш де-де
Росли по ній худії сикомори,
Колючі корчі. Поміж ними скрізь
Широкі пожарища, чорні плями
Вкривали землю. Стадами ходили
Шакали по долині, проразливим
Виттям і дзявкотом глушили вуха.
Скрізь кості, черепи людськії, ребра
Розкидані, одні з пожару чорні,
А другі білі, звірами із м'яса
Обгризені,— се бідолахів кості,
Котрим ні за що дерева купити,
Щоби спалить доразу всього трупа.
Нестерпний смрід долину залягав,
Захапував непривичніі груди.
Де-де курився дим, тріщав огонь,
І коло нього чуть було ридання,
Жін голосіння та сирітський плач.

Вночі кладовище ставало ще
Страшніше. Мов криваві озерá
Кипучі, полум'я кострів палало
Шакали вили, сови та нічні
Погані птахи скиглили, немов
Пекельні демони, що позлітались
На людське м'ясо.

День за днем минав.
Обжився, звик у сім страшнім місці
І грабарем зробився Гарісчандра.
Брудний, нечесанпй, вонючий, в шкуру
Зашитий, він від ранку аж до ночі

З гаком в руці і з тикою в другій
По кладовищу бігав, стоси клав
І трупи обдирав. «Отсе для мене,
Се для царя, а сее для чандала,—
Так міркував.— З онтого трупа гарну
Сорочку я здобув, а з сього гарне
Здобуду покривало».

Далі! Далі!

Все діло, все здобича! Людське горе,
Сирітський плач, вдовиць гірке ридання,
Батьківський біль і материнські сльози —
Для нього все значило лиш одно:
Сорочка, покривало. Так немов
Ще за життя переродивсь колишній
М'який, сердечний, добрий чоловік.

Та, встаючи й лягаючи щодня,
Слізьми гіркими обливався він
І в пісні сумовитій впливав
Своє безмірне, невтишиме горе.

Пісня Гарісчандри

Десь там жалібниця мила моя,
В службі тяжкій пропадає,
Вольної хвилі весь день дожидає.
К серцю заплакане тулить дитя,
Плаче й гадає:

«Десь там мій милий у службі в царя
Зброю блискучую носить,
Срібла збирає і золота досить,
Щоб заспокоїть того упиря,
Що все більш просить.
Цить, моя квіточко, синку мій, цить!
Вже нам недовго страждати,
Швидко твій таточко стане багатий,
Швидко прибуде і нас увільнить...
Цить, пора спати!»

Бідна жалібниця мила моя,
Спи! Най тобі й не присниться,
Де-то мені довелось опиниться!
Та вже щасливого, вольного дня
Нам не добиться!